

DITA KRAUS

Odložený život

ŽIVOTNÝ PRÍBEH
OSVIENČIMSKEJ KNIHOVNÍČKY

IKAR

DITA KRAUS

Odložený život

Preložila Adriena Richterová

IKAR

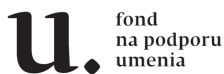

Dita Kraus
A DELAYED LIFE

Copyright © Dita Kraus, 2020
First published as A Delayed Life by Ebury Press.
Ebury Press is a part of the Penguin Random House
group of companies.

Translation © 2020 by Adriena Richterová
Jacket photograph © by Julius Tutsch
Slovak edition © 2020 by IKAR, a.s.

Publikáciu z verejných zdrojov podporil

Preklad vznikol s podporou Literárneho fondu.

ISBN 978-80-551-7537-9

PRVÁ ČASŤ
~~~~~
1929 – 1942

Prvá kapitola

Prečo som knihu spomienok nazvala Odložený život?

Môj život nie je skutočný. Vnímam ho ako predohru, ako niečo, čo sa odvíja pred „skutočným životom“. Ešte nejde do tuhého, zatiaľ je to len akási generálka. Nieкто ma sleduje spoza chrbta, možno zhora, a vynáša súd. Tá bytosť kontroluje a posudzuje moje správanie. Možno nie je vonku, ale v mojom vnútri. Mohla by to byť moja maminka? Alebo stará mama? Alebo ešte niečo hlbšie vo mne... moje vnútorné ja? Nevieam. Je však stále prítomná a nastavuje mi neviditeľné zrkadlo.

Cítim, kedy so mnou súhlasí a kedy nie. Pri nesúhlase sa moje vnútro krúti ako červík, snaží sa potlačiť neodbytné svedomie alebo hľadať samo pre seba ospravedlnenia, hoci negatívny pocit je mimoriadne vytrvalý a nedá sa odplasiť. Snažím sa hľadať dôvody, prečo som urobila alebo povedala niečo, s čím môj „kontrolór“ nie je spokojný, ale zároveň viem, že sa tým len usilujem ospravedlniť svoje previnenie.

Zatiaľ som ešte nezistila, ako sa to spája s tým, že svoj život chápem ako odložený. Pokiaľ mi pamäť siaha, vždy ma väčšmi zaujímalá budúcnosť než to, čo som prežívala v danej chvíli. Aj teraz, hoci sedím na koncerte, v myšlienkach sa zaoberám spiatočnou cestou, uvažujem nad zajtrajším programom, namiesto aby som počúvala hudbu, kvôli ktorej som sem prišla. Pri jedle premýšľam nad umývaním riadu, pred

spaním už plánujem, čo musím urobiť zajtra, keď vstanem. Nič nie je tu a teraz, cítim, že mi uniká radosť z prítomnosti. Priveľmi sa kontrolujem, nikdy nie som nad vecou, nikdy sa necítim celkom uvoľnená. Stále je prítomný „kontrolór“, ktorý ma priebežne hodnotí.

Zrejme už ako dieťa som si začala odkladať svoj život. Bol to spôsob akéhosi nedefinovateľného oddiaľovania, odsúvaného uspokojenia. Ako sa to prejavovalo? Zmierila som sa s trpkou skutočnosťou, že nedostanem, čo chcem, určite nie v najbližšom čase a pravdepodobne nikdy. Vravela som si, že musím byť trpezlivá a čakať, možno sa mi to splní neskôr. Alebo nikdy. Uvažovala som aj nad možnosťou, že ak si nebudem robiť veľké nádeje a nebudem na to myslieť, jedného dňa sa dočkám.

Kdesi hlboko vo svojom vnútri som verila, že kruh sa uzavrie a veci sa zretazia do správnej postupnosti, že všetko zapadne na svoje normálne miesto, len musím vydržať.

Tie odložené obdobia môjho života – prázdne miesta – však akýmsi čudným spôsobom vytvorili trhliny a v mozaike môjho života vznikli slepé škvryny s nedokončenými obrazmi.

Prázdnych miest je viac než dosť. Ako ich zaplním? Čas sa kráti, ktovie, ako dlho budem ešte žiť. Som už starou mamou, mám štyri vnúčatá aj štyri pravnúčatá. Väčšina ľudí z mojej minulosti už nežije, nemá mi kto odpovedať na moje otázky. Snažím sa pozbierať aspoň čriepky spomienok a dať ich na papier, možno sa vynorí záblesk, ktorý zaplní prázdne miesto v mozaike...

Druhá kapitola

Detstvo

Moje najranejšie spomienky sa vynorili z prázdnej ničoty, ktorá predchádza vedomej pamäti. Ponášajú sa na obraz, ktorý na okamih preblesne na filmovom plátne a vzápätí sa znova stratí v tme. No každý z týchto letných zákmitov je priam nasiaknutý emóciami.

V ordinácii u lekára, na stole zakrytom bielym obrusom z voskovaného plátna, ma položili na detskú váhu. Som nahá a na chrbte cítim studený tvrdý kov. Nemám viac ako dva roky, nanajvýš dva a pol. Maminka a pani doktorka v bielom plášti sa skláňajú nado mnou. Nebojím sa, lebo sa usmievajú.

Našou detskou lekárkou bola pani doktorka Desensyová-Billová. Spomínam si na neskoršie návštevy u nej, keď mi pritlačila dľaň na hrud', poklopala na ňu prostredníkom druhej ruky, priložila ucho a načúvala. Z ordinácie do jej súkromného bytu viedli hnedé dvere čalúnené kožou, vybíjané mosadznými gombíkmi.

Maminka sa niekedy s pani doktorkou zarozprávali a mňa poslali cez tie dvere – boli síce ťažké, ale otvárali sa celkom ľahko a bez najmenšieho vrznutia –, aby som sa išla hrať s jej dcérou Lucy. Hoci sme boli približne v rovnakom veku, nemala som ju rada, bola s ňou nuda.

Ďalšia spomienka. Je noc, vystrašená stojím v postieľke a plačem. Musela som byť ešte veľmi malá, lebo sa oboma ru-

kami držím tyče so sieťkou. Maminka a naša pomocníčka Mitzi sú pri mne a snažia sa ma utíšiť. Nedarí sa im to, lebo len pred chvíľou som videla, ako sa cez stenu prestrčila ruka a chcela ma schmatnúť. Maminka ma vyberie z postieľky, vezme do kúpeľne a ukáže mi tú stenu z druhej strany, aby som videla, že v nej nie je diera. Ona aj Mitzi ma ubezpečujú, že žiadna ruka sa nedostane cez pevnú stenu. Ale čo ony vedia, veď nevideli tú ruku, ale ja áno! Keď konečne prestanem plakať, znova ma uložia do postieľky v nádeji, že ma presvedčili. Zakryjú ma a zhasnú svetlo. Hrôza ma však drží vo svojich pazúroch a ešte dlhé týždne zaspím, len ak postieľku odťahnu od steny.

Z temnoty nevedomia sa vynorí ďalšia mimoriadne znepokojivá spomienka. Ležím vo vani a maminka sedí na jej okraji. Vtom si všimnem, že sa jej z očí kotúľajú slzy. Maminka potíchu plače. Vydesí ma to a aj ja sa rozplačem. „Čo som urobila?“ pýtam sa. „Čo som urobila?“ Maminka len zakrúti hlavou a neodpovie. Neviem, prečo plakala. Nieкто jej ublížil? Zavini-la som to ja? Nahnevala som ju? Nemám potuchy. Ešte aj teraz, keď si na to spomeniem, cítim smútok, vinu a bolesť.

Moja maminka sa zaslobodna volala Alžbeta „Liesl“ Adlerová. Mala brata Huga, staršieho o desať rokov. Liesl bola ešte celkom malá, keď im zomrela mama, a otec, povolaním sudca, sa znova oženil. Maminka mi rozprávala, že nevlastná matka bola férová a starostlivá, ale chýbali jej vrúcnosť a materinská láska. Starého otca Adlera si nepamätám, zomrel krátko po mojom narodení. Aj Hugo sa stal sudcom. Oženil sa, ale nemali deti. Videla som ho len dvakrát v živote.

Mala som asi šesť alebo sedem rokov, keď sme sa s maminkou cestou do Tatier zastavili na dva či tri dni v Brne. Z tej návštevy si živo pamätám dve situácie. Keď sme vošli do bytu strýka Huga, maminka sa rozplakala. Ona totiž v tom byte vyrastala, po vydaji sa odsťahovala a Hugo v ňom zostal bývať. Ešte vždy bol zariadený pôvodným nábytkom a v maminke to vyvolalo dávne spomienky.

Wilhelm Adler s dcérou Alžbetou Adlerovou Polachovou.

Ďalšia situácia, na ktorú si spomínam, je zo súdu. Hugo vo fialovom sudcovskom talári viedol súdne pojednávanie a my sme sedeli vzadu v súdnej sieni. Keď sa to skončilo, maminka poznamenala, že to bolo pokojné a ani trochu napínavé, na čo strýko Hugo odvetil: „Nerobím rozvody, preto sú moje pojednávania nudné.“

Moji rodičia sa krátko po sobáši presťahovali z rodného Brna do Prahy, kde si prenajali malý byt na prízemí jednej vily. V záhrade bol trávnik, záhony kvetov a popri plote rástli egrešové kríky. Dovolili mi trhať bobule, ale nechutili mi, boli chlpaté a trpké. Majiteľ vily pán Hackenberg bol kamarát a stranícky kolega môjho starého otca Johanna.

Hackenbergovci mali veľkého nemeckého ovčiaka menom Putzi, takého krotkého, že som sa nosila na jeho chrbte. Za-

chovala sa fotografia, na ktorej približne dvojročná stojím nahá vedľa toho psa a obaja sme rovnako vysokí.

Vynorila sa mi spomienka, ako pán Hackenberg a maminka sedia na lavičke v záhrade a ja sa hrám na pieskovisku. Holými rukami usilovne hlbím tunel. Vtom sa z diery v piesku vysúkalo oproti mne čosi príšerné, nejaká ružová, tenká, zvlíajúca sa vecička. Zhrozene som vykričkla a bežala sa skrýť do bezpečia maminkinej náruče. Keď zistila, čo ma tak vydesilo, nahlas sa rozosmiala. Aj pán Hackenberg sa smial. Cítila som sa zahanbená a ponížená. Prečo sa smejú, keď sa bojím? Maminka s pánom Hackenbergom sa proti mne sprisahali a vysmievajú sa mi. Nepostavila sa na moju stranu, zradila ma. Ako som mala vedieť, že je to len neškodná dáždovka? Veď som toho príšerného tvora videla prvý raz v živote.

Mala som tri alebo štyri roky, keď sme sa presťahovali do iného bytu v Holešoviciach a zároveň od nás odišla naša pomocníčka Mitzi. Dnes už len bohatí majú slúžky, ktoré s nimi bývajú v domácnosti, ale v predvojnovnej Európe to bolo celkom bežné. Dcéry chudobných dedičanov prišli do mesta a hľadali si zamestnanie, kde by sa naučili variť a slušne sa správať. Ak sa na ne usmialo šťastie, našli si aj manžela. Nastahovali sa do slúžkovskej izby, malej miestnosti, ktorá sa nachádzala takmer v každom byte, dostávali malý plat a v týždni mali voľné jedno popoludnie a jeden večer. Zvyčajne sa v jednej rodine dlho neohriali – buď boli lenivé, alebo ich pristihli pri krádeži, niektoré otehotneli a bolo ich treba prepustiť.

Maminka bola hrdá, že Mitzi od nás odišla preto, lebo sa išla vydávať. Jej budúci manžel bol obuvník a mal obchod hneď za rohom na hlavnej ulici, neďaleko zastávky električky číslo šesť. Krátko po svadbe ma Mitzi pozvala na nedeľné raňajky. Naši mi dovolili ísť samej. V nedeľu dopoludnia ulice zvyčajne zivali prázdnotou a ja som bola pyšná, že po nich idem bez sprievodu dospelého. Mitzi a jej manžel bý-

vali v miestnosti za obchodom, v ktorej páchli lepidlo a koža. V ten deň mali zatvorené a Mitzi všetko nachystala tak, aby som sa cítila ako významný hosť. Odrezala mi veľký kus vlastnoručne upečenej bábovky, presne takej, akú pekávala maminka, ale tá Mitzina chutila akosi slávnostnejšie. Bola som pyšná a veľmi šťastná, že ma brala ako dospeláčku.

Zažila som ešte niekoľko takých raňajok, ale boli čoraz zriedkavejšie a po nejakom čase sa Mitzi s manželom odsťahovali. Tuším museli zatvoriť obchod, lebo ich neuživil. O Mitzi sme už nikdy viac nepočuli.

Ešte v časoch, keď Mitzi pracovala v našej rodine, sme sa s maminkou vybrali na dovolenku do dediny, kde sa narodila. Nachádzala sa v oblasti nazývanej Böhmerwald (Český les) a hovorilo sa tam po nemecky. Mitzi s nami strávila pár dní, potom sa vrátila do Prahy a dohliadala na maliarov, ktorí počas našej neprítomnosti maľovali byt. Pamätám si to, lebo po návrate domov nás privítala aróma čerstvej maľovky a novonavoskovaných parkiet.

Bývali sme v gazdovskom dome, za ktorým tiekla plytká rieka. Vynára sa mi ďalšia spomienka, ako spolu s dedinskými deťmi stojím v jej prúde a voda mi siaha po kolená. Vo zvažujúcom sa koryte tečie krištáľovo čistá voda a my zbierame zlato. Áno, ozajstné zlato. Tie zlatinky nie sú väčšie ako zrnká maku, ale v priehľadnej vode žiaria medzi okruhliakmi.

Držali sme ich v dlaniach a chytali slnečné odlesky. Bolo to napínavé. Keď náhodou vidím film o zlatej horúčke, usmejem sa a spomeniem si, ako som sa kedysi dávno stala zlatokopkou.

A práve v tej dedine som prvý raz stála zoči-voči smrti.

Pod kopcom na opačnom brehu rieky viedla cesta. Ležal na nej kôň s hlavou a krkom ovisnutými na zvažujúcom sa svahu. Za ním bol prevrátený voz. Kôň sa nehýbal. Stála som a dlho sa naňho dívala, čakala som, že sa pozviecha a vstane.

Postávali tam aj ďalší ľudia. Aj oni čakali. Kôň sa nehýbal a vtedy mi pomaly dochádzala desivá skutočnosť, že to zviera už nikdy nevstane... že je mŕtve. Bola som zmätená a vystrašená. No podobne ako ďalšie objavy, ktoré som urobila neskôr v živote, nezdalo sa mi, že je to pre mňa niečo nové, ale že ide skôr o vedomosť, čo vo mne driemala a vyplávala na svetlo vedomia. Ako napísal Platón: „Mnohé vedomosti sú v našom vnútri prítomné v latentnej forme.“ To bol prvý náznak, že svet nie je až také žiarivé a radostné miesto, ako som ho do vtedy vnímala.

Moje ďalšie stretnutie so smrťou prišlo po dlhšom čase, to už som mala osem rokov. Raz ráno som neďaleko školy zbadala hlúčik detí natlačených pri plote, ktorý obkolesoval školský dvor. Za ním bol strmý svah, pod ktorým viedla železnica. Dolu na koľajach ležal nejaký človek, bol mŕtvy a vyzeral skôr ako kopa šiat. Deti mlčky, meravo zíjali dolu. Bola to chvíľa hlbokého smútku. Vedela som, že to bola samovražda, že niekto, kto už nechcel žiť, skočil pod vlak. To miesto sa mi v pamäti navždy spojilo s tragédiou. Aj dnes, takmer po šesťdesiatich rokoch, keď som sa ocitla pri svojej starej škole, ťahalo ma na to isté miesto k plotu, akoby tam ešte vždy ležal ten poľutovaniahodný človek.

Často k nám chodievala na návštevu teta Lori (vzdialená príbuzná mojej starej mamy), ktorú som mala veľmi rada. Zakaždým mi priniesla pekné darčeky. Hoci nebola vydatá ani nemala deti, vedela, čím potešiť malé dievčatko.

Raz mi priniesla hračku, vypchatého plyšového jazvečíka. Pomenovala som ho Waldi. Bol čierny, zamatovo hebký, s červeným obojkom a vôdzkou. Prechádzala som sa s ním, ťahala ho za sebou, ako som to videla u ľudí s ozajstnými psami.

Raz som so psíkom sedela na šamlíku pred naším domom, no potrebovala som si odskočiť domov. Priviazala som vôdzku k mrežiam na pivničnom obluku a napomenula Waldiho,

aby sa správal slušne a počkal na mňa. Vídala som psy priviazané o stĺp pred obchodmi, ako čakajú na svojich pánov.

Keď som sa vrátila, psík bol preč. Veľmi ma to zronilo. Nešlo mi do hlavy, že niekto môže byť taký zlý a krutý, aby mi zobral môjho Waldiho. Nevedela som sa zmieriť s myšlienkou, že svojho miláčika už nikdy nevidím. Od bolesti a sklamaní som sa usedavo rozplakala.

Kým Mitzi pochádzala z pohraničia, kde sa hovorilo po nemecky, naša ďalšia pomocníčka Mária bola z českej dediny. Moji rodičia, podobne ako v tých časoch väčšina brnianskych Židov, získali vzdelanie v nemeckom jazyku. Obaja hovorili dobre aj po česky, ale môj otec, známy perfekcionista, si neželal, aby som si osvojila jeho občasnú nepresnosť. Preto sa naši rozhodli, že zamestnajú české dievča, od ktorého pochytilím prirodzený akcent.

Máriu som stretla, keď sa k nám prišla predstaviť. Hrnula sa dolu schodmi a otvorený kabát za ňou vial ako krídla. Naše oči sa stretli a pre mňa to bola láska na prvý pohľad. Nemala som potuchy, že bola u nás, no keď o pár dní prišla a začala s nami bývať, bola som veľmi šťastná. Mohla mať asi šesťnásť rokov, bola veľmi pekná, plná života a rada sa smiala. Aj ona si ma obľúbila a na prechádzky som s ňou chodila omnoho radšej než s rodičmi. Spomínam si, ako mi raz rozprávala o svojich predchádzajúcich zamestnávateľoch, akí boli k nej veľmi prísni. Ukázala mi ich dom a spomenula panovačnú pani Brodovú. Predstavovala som si ju ako čarodejníčku mačochu z rozprávky o Snehulienke.

S Máriou sme sa dali na sprisahanecké chodníčky. Maminka by mi ani za svet nekúpila farebnú limonádu alebo nanuk u pouličných predavačov, no Mária, ktorá ich tiež zbožňovala, nám niekedy obom dopriala ten pôžitok, zaplatila ich z vlastného vrečka a zaprisahala ma, aby som o tom nikomu ani nemukla.

Náš byt mal dve veľké izby a jednu malú. Malá bola mojím kráľovstvom a tie dve veľké boli rodičovská spálňa a obývačka s okrúhlym jedálenským stolom uprostred. Naša Mária preto trávila noci v kuchyni na rozkladacej posteli, ktorú každé ráno poskladala a schovala za záves. V kuchyni mala svoju skriňu s veľkým zrkadlom na vnútornej strane dverí. Keď mala voľné popoludnie a chystala sa von, stávala pred otvorenými dverami skrine.

Raz som sa jej prikradla poza chrbát a uvidela jej prsia. „Máš väčšie *brunslíky* ako maminka,“ poznamenala som. Mária vybuchla do smiechu, a keď to zopakovala maminke, aj tú to riadne pobavilo. Slovo *brunslíky* nemalo žiadny význam, asi som si ho vymyslela alebo poplietla s nejakým iným, ale odvtedy sa v našej rodine udomácnilo ako terminus technicus na označenie tejto partie ženského tela.

Mária nemala ťažkú prácu. Parkety zakrývali koberce, ktoré bolo treba povysávať, raz za čas prišli na rad obloky s dvojítm sklom a bolo treba naleštiť kameninovú dlážku v kuchyni. Našich hostí udivovala automatizovaná práčovňa v pivnici nášho domu. Keďže v každom z dvoch krídel nášho „elektrického“ domu bolo šesťnásť bytov, museli sme si náš prací deň vopred dohodnúť u domovníka.

Rada som robila spoločnosť Márii, keď sa s dvomi veľkými košmi plnými špinavej bielizne zviezla výtahom do práčovne. Vzduch v pivnici bol suchý a teplý, plný vône mydla a čistoty. Veľké bubny dvoch práčok sa krútili a tlmene bzučali. V práčovni boli aj teplovzdušné sušičky. Páčilo sa mi, keď zvonček cinkol a oznámil koniec sušenia. Mária spustila kladku, zvesila naškrobené vankúše, periny a plachty a rýchlo ich vyhladila v mangli. O pár hodín sme sa vyviezli na štvrté poschodie s košmi nádherne poskladanej, voňavej posteľnej bielizne.

Zvyčajne som sa budila na zvuk kávového mlynčeka. Maminka kupovala každý týždeň sto gramov čerstvo upraženj kávy.

Aj ja som ju pójala na raňajky, ale rozriedenú – jeden diel kávy a tri diely mlieka. Mária medzitým natriasla vankúše aj periny a vložila ich do obloka, aby sa vyvetrali.

S maminkou sme chodievali na nákupy. Najskôr sme sa zastavili u mäsiara a kúpili mäso na obed, potom mlieko a maslo v mliekarni. Zakaždým som modlikala, aby sme šli do cukrárne Pilařovcov, ale maminka mi len zriedka vyhovelala, lebo sme museli šetriť. Celú dlážku v cukrárni pokrývali koberece a vo vzduchu sa vznášala nádherná vôňa vanilky a čokolády. Smela som si vybrať dva zákusky. Zvyčajne som uprednostnila indiánku s čokoládovou polevou a snehovú pusinku, oba zákusky boli plnené šľahačkou. Pán Pilař mal hnedé trojuholníkové vrecúško z plátna s bielym násadcom, z ktorého vytlačil špirálu čerstvej šľahačky. Potom dva krehké zákusky položil na papierovú tácku a opatrne ich zabalil, aby sa nerozpučili. Maminka mi dovolila, aby som niesla balíček, ale zákusky som mohla zjesť až po obede, lebo by som stratila chuť na jedlo.

Patrila som medzi priberčivých jedákov. Jedla som iba to, čo mi chutilo, a keďže som bola chudá ako trieska, všetci sa snažili, aby som sa zdravo stravovala. Stačil mi pohľad na tenkú kožu plávajúcu v bielej káve a už ma napínalo na vracanie. Ak mäso nebolo chudé bez kúska masťného, jedla som sa ani nedotkla, hoci maminka mi ten odporný kúsok hneď zobrala z taniera. Vyskúšala na mne viacero výchovných metód, vysvetľovala mi, ako milióny detí na svete hladujú a čo by dali za to, keby mali také chutné jedlo ako ja. Dokonca pozvala na obed moju kamarátku, aby som sa presvedčila, ako ostatné deti poriadneedia. Každý deň som musela prehltnúť lyžičku odporne páchnuceho rybieho tuku proti krivici. Nič nepomáhalo. Nakoniec to maminka vzdala a varila zvlášť pre mňa – špagety s parmezánom alebo šnicel' s opekanými zemiakmi.

Jedného dňa rodičia dostali nápad. Mládežnícke hnutie Sociálnodemokratickej strany počas zimných prázdnin posielalo deti svojich členov na pobyt do Jizerských hôr. Pobyt bol

určený pre školopovinné deti a ja ako päťročná som ešte chodila iba do škôlky. No Giesl, naša kamarátka a susedka z horného poschodia, išla so zájazdom ako dozor a vďaka jej sľubu, že na mňa dohliadne, ma zobrali. Všetky deti boli staršie ako ja, ale to mi neprekážalo. Sánkovali sme sa, lyžovali a hrali sa rôzne hry vo vidieckom hoteli, kde sme boli ubytovaní.

Zamestnancov zrejme vopred upozornili, že som zlá jedáčka.

Vidím sa, ako sedím v jedálni v čase obeda a predo mnou na tanieri je niečo podozrivo neidentifikovateľné. Jedla som sa ani nedotkla. Nikto sa na mňa nenahneval, dovolili mi odísť od stola spolu s ostatnými. Kým však ostatné decká dostali na večeru niečo iné, predo mňa postavili tanier s nezjedným obedom. Ani som doň nezaborila lyžicu.

Na druhý deň sme sa teplo obliekli a vybrali sa na túru do lesa. Brodili sme sa vo vysokom snehu, až sme prišli k potôčiku. Bol celkom zamrznutý okrem úzkeho otvoru uprostred, cez ktorý sme videli tečúcu vodu. Ponad vodu viedla lávka s držadlom len na jednej strane. Postupne sme cez ňu prechádzali – a od tej chvíle si nič viac nepamätám.

Prebrala som sa vo veľkej neznámej posteli, prikrytá obrovskou perinou. Okolo stálo niekoľko dospelých a Giesl sa skláňala nado mňa. Nešlo mi do hlavy, čo sa to robí. Neskôr mi deti vzrušene rozprávali, ako som pri potoku omdlela a v bezvedomí ma priniesli do hotela. Dostala som čaj aj niečo chutné pod zub a všetci ma obkukávali. Do konca zájazdu mi už nevnucovali jedlo, ktoré som nemala rada. A môj problém s jedením pokračoval ďalej.

Po návrate z nákupov maminka a Mária začali variť. Dnes si neviem predstaviť, čo tie dve každé dopoludnie prinajmenšom dve hodiny robili v kuchyni. Na elektrickom sporáku sa zakaždým parilo z niekoľkých hrncov, obe ženy v zásterách s rozhorúčenými tvármi usilovne čosi krájali alebo čistili a podchví-

ľou zasa niečo iné miešali. Keď sa rozhodli, že urobia rezance, cesto vyvaľkali na tenké pláty a dali ho vyschnúť na biele obrusy rozložené na všetkých stoloch a posteliach v byte. Potom z neho krájali tenké rezance do polievky, ale aj hrubšie a malé štvorčeky na fantastické *schinkenflecken*, šunkové fliacky. Tie hrubšie rezance maminka občas uvarila a posypala cukrom a makom alebo škoricou.

V lete maminka zavárala džem, aby sme mali zásobu na zimu. Marhule, jahody alebo čerešne uvarila s cukrom, naplnila do sklenených pohárov a viečka pevne uzatvorila. Potom poháre vložila do veľkého kovového hrnca s teplomerom uprostred. Keď vychladli, maminka napísala na nálepky dátum a džemy skladovala na policiach v komore. Na jeseň, keď dozreli slivky, varila *povidla*, senzačný slivkový lekvár, ktorý neskôr pridávala ako plnku do buchiet.

Keď bol prací deň, na obed sme mali len niečo jednoduché. Často iba *wurstgoulash*, špekáčiky so zemiakmi na spôsob šťavnatého guláša. Ale najbežnejším jedlom bolo dusené mäso, ktoré veľmi chutilo ockovi. Maminka mu zakaždým odložila porciu a večer si do šťavy namáčal kúsky chleba. Zato ja som sa najviac tešila na *dukatenbuchteln*, dukátové buchtičky poliate horúcim, mimoriadne chutným riedkym vanilkovým pudingom. Tie maminka občas robievala v nedeľu, najmä keď sa ohlásil na obed ockov mladší brat Ernst Benjamin.

Jedávali sme na zelenom oválnom stole v mojej izbičke. Kuchyňa bola priúzka, stôl a stoličky sa do nej nezmestili. Slúžka zvyčajne nejedávala s rodinou, ale Mária si zakaždým, keď priniesla polievku v mise, sadla a obedovala spolu s nami. Rodičia boli socialisti a verili, že je dôležité odstraňovať triedne rozdiely. Mária u nás pracovala, ale brali sme ju, akoby bola jednou z nás.

Po obede, keď Mária umývala riad, maminka si ľahla na diván v spálni a fajčila. Zvyčajne som pri nej kľačala a prosila

ju, aby „nechala dlhý popol“. Cigaretu držala veľmi opatrne nad popolníkom položeným na bruchu a popol, keďže ho neodklepávala, bol čoraz dlhší, až jej takmer popálil prsty. Postupne sa nakláňal, a keď napokon spadol, sklamane som vzdychla.

Maminka odpočívala len chvíľu, potom sme sa vybrali do parku. Neďaleko nášho domu boli dva parky – Stromovka a Letná. Park na Letnej bol trochu ďalej a bol menší, Stromovka, pôvodne Kráľovská zvernica, sa vinula popri rieke Vltave. Nachádzal sa na nej most vytvorený z pevne pozväzovaných pramíc s plochým dnom. Rada som po ňom chodila, lebo sa na vlnách jemne pohojdával. Na druhom brehu bola pražská zoologická záhrada. V oboch parkoch boli detské ihriská s pieskoviskami, mne sa viac páčilo na Letnej, ale maminka zakaždým chcela, aby sme išli do Stromovky. Pravdou je, že v Stromovke boli malé rybníky, premávali sa na nich kačky a káčatká s našuchoreným páperím, ktoré sa horlivo plavili za svojimi matkami a vytvárali na hladine vlnky v tvare písmena V. Stačilo zastať na brehu a mohli ste ich kŕmiť kúskami suchého pečiva. V parku žili aj húfy hnedých veвериčiek, ktoré nám nebojácne poskakovali okolo nôh. Maminka občas za korunu kúpila orechy v kornútiku z novinového papiera od predavača, ktorý mal podnos upevnený popruhom okolo krku, a dovolila mi, aby som sa o ne podelila s veveričkou. Tá si sadla na zadné, zovrela orech drobnými prednými labkami a jemne ho obhrýzala dvomi dlhými hornými zubami. Niekedy s ním odhopkala preč, aby si ho na zimu zahrabala do skrýše. Rada som pozorovala tie drobné stvorenia s huňatými chvostíkmi, čo sa im vlnili ako dvojité oblúky.

Maminka mala rada Stromovku pre nádhernú záhradu plnú ruží všetkých možných farieb a veľkostí, niektoré sa takmer plazili po zemi, iné sa hojdali v girlandách alebo sa vinuli po drevených mriežkach, no mňa to nudilo. Chcela som ísť na Letnú, kde som mala kamarátov a kde postarší pán predával